

АРЫГІНАЛЬНАСЦЬ КАНСТРУКЦЫЙ

У міжнароднай праграме форуму ТЭАРТ

Айчыны тэатр нам падаецца больш кансерватыўным і традыцыйным у асноўнай сваёй масе (фестывальны падбор у беларускім шоу-кейсе — якраз выключэнне), магчыма, таму арганізатары форуму ТЭАРТ імкнуцца падабраць у праграму замежныя пастаноўкі, створаныя ў абсалютна іншым ключы, так бы мовіць, паказаць варыянты, якіх у нас не ўбачыш. Тыя, што могуць зачапіць. Чым?

1. Актуальнасцю (нават публіцыстычнасцю). Яшчэ адзін доказ актуальнасці шэкспіраўскіх тэм прадставіў сумесны праект Маскоўскага драматычнага тэатра імя А.С. Пушкіна і брытанскай тэатральнай кампаніі «Cheek by Jowl». Рэжысёр Дэклан Данелан у спектаклі «Мера за меру», які меў шырокі рэзананс нават за межамі Расіі. Можа, таму і меў, што па ім успрымаюць Расію з асаблівай іерархіяй улады і несумленнасцю чынавенства (гэта паказана даволі прама, нібыта агалошваюцца факты, без мудрагелістых алегорый). Затое Герцаг добры і справядлівы: наводзіць парадак, карае нячэсных, але ж літасціва, з боскай ласкі. Эршты, калі забыцца на пазнавальныя дэталі і абстрагавацца, то ўлада — гэта гарачая тэма для абмеркавання ці не ў кожнай краіне. Можна пагаварыць пра гэта і вольна чынам: проста, называючы (паказваючы) рэчы як ёсць.

Ці праз інтэрактыў. Праз яго імкнуліся паказаць «Трагедыю Макбета», пастаўленую ў Нацыянальным славенскім тэатры. Рэжысёр Ігар Пізон быў арыгінальны ў тым, што ўзяўшы асучасніць класіку, зрабіў глядачоў часткай палітычнага шоу, што разгортваецца ў фае ў антракце. Лёгікі інтэрактыў, аднак пасля перапынку ўсе вяртаюцца ў глядзельную залу і збоку назіраюць трагедыю. Яна ў тым, што ўсе гінуць: тут забойствы як нешта дзяжурнае, што не выклікае ні болю, ні шкадавання. Нікога не шкада ў гэтых разборках, таму што ні ў кім не адчуваецца чалавек. Напэўна, так задумана. Але калі ў грамадства была магчымасць на свае вочы, на адлегласці рукі бачыць лідара (караля, цара, кіраўніка), то няўжо яго смерць не выклікала б ніякіх эмоцый? Таму інтэрактыў мала прыдумаць, ён павінен адыграць пэўную ролю ў прасоўванні думкі, асабліва калі ёсць разуменне, што яна патрэбная грамадству для асэнсавання менавіта сёння.

2. Сінтэз тэатральных і тэхнічных сродкаў (нават відаў мастацтва). Нельга сказаць, каб да такога падыходу не прымяраліся ў нас

Сцэна са спектакля «Горад. Жаніцьба. Гогаль».

Але пастаноўка «Місія. Успаміны аб адной рэвалюцыі», якую ажыццявілі тэатр Гановера і Рурскі тэатральны фестываль высылкамі Тома Кюгеля і Юргена Кутнера, уражае чыста нямецкай пралічанасцю, пры тым што вырашалі яны задачы ўзроўню вышэйшай матэматыкі ці нават фізікі. Задаў яе культывы нямецкі драматург Хайнэр Мюлер, праз вялікую павагу да яго рэжысёры вырашылі выкарыстаць яго рэальны «закадравы» голас, што быў запісаны падчас чытання п'есы, а нястачу эмоцый кампенсавалі за кошт награванай шматузроўневай сістэмы, дзе ёсць месца і акцёрам: яны паказваюць персанажаў п'есы, што нясуць ідэі Вялікай французскай рэвалюцыі, ідэалы якой перакрэслілі самі ж правядыры (гэта вельмі камічна паказана з дапамогай камеры, якая падглядае, напрыклад, за расправай над намаляваным Рабесп'ерам). Але тая ж камера нас пераносіць на наступны ўзровень, у прастору рэвалюцыянераў ХХ стагоддзя. Выхоплівае сівога Карла Маркса і яго паслядоўніка Леніна, спыняецца на ваяўнічым Чэ Гевары... Міжволі пачынаеш згадваць прыкметы рэвалюцыйнай сітуацыі, калі «вярхі не могуць, а нізы не хочучь», але ж каб усё было так проста... Нават у ідэйных рэвалюцыянераў бываюць хістанні і здрада, сумневы ў тым, ці зразумее іншы, што дае свабода і дзеля чаго яна патрэбная. Акцёрская работа і тэхніка, манатонны голас аўтара і музыка маркіруюць адразу некалькі пластоў

пастаноўкі. У выніку яны сыходзяцца ў адным адказе на ўмовы задачы, якую кожны глядач будзе вырашаць для сябе, каб вызначыцца ў асабістым стаўленні да пытання. Задача можа быць не ўсім па зубах: але хто сказаў, што ў тэатры ўсё павінна быць проста?

Але ёсць прыклады, калі тэхніка спрашчае вырашэнне задач рэжысёрамі. Нібыта калькулятар, прапануе гатовы адказ. Напрыклад, спектакль «Паліва», прадстаўлены «Pop-up тэатрам» з Санкт-Пецярбургу, выкарыстоўвае з афармлення хіба што экран, на якім час ад часу ўзнікае адлюстраванне таго ж акцёра, што расказвае гісторыю рэальнага чалавека, стваральніка інавацыі. Перад намі паўстае рацыянальны вобраз. Нічога лішняга. На жаль, ніякіх асабістых эмоцый у дачыненні да яго не нараджаецца, слухаеш і ўспрымаеш розумам.

Адзін акцёр і ў спектаклі Вільнюскага гарадскога тэатра «Апошняя стужка Крэпа» (паводле С. Бекета). Але які — Юозас Будрайціс. Рэжысёр Оскар Каршуновас свядома ішоў на эксперымент па спалучэнні тэхнікі (голос) і чалавека, які сам па сабе прыцягвае ўвагу, але яшчэ і ўсе яго дзеянні прадуманыя да дробязяў.

3. Чалавечнасцю, вялікай чалавечнасцю. Чалавек нібыта сусвет, незалежна ад таго, гэта вядомая асоба ці прасты жыхар вялікага горада. Пра чалавечнае можна гаварыць

словам ці музыкай. Напрыклад, у цэнтры швейцарскага спектакля «Кінг сайз» некалькі персанажаў, звязаных спевамі. Проста песні, якія не расказваюць гісторыі, але яна складаецца паводле слоў песень і дзеянняў герояў. Музыка наогул шыкоўны сродак для эксперыменту ў тэатры. Яна можа стаць нават эфемерным персанажам, як гэта адбываецца ў спектаклі «Шапен без фартэпіяна» Варшаўскай тэатральнай кампаніі CENTRALA. Сучаснае ўспрыманне Шапена (прынамсі, у польскім грамадстве) накладваецца на яго творы. Партыя фартэпіяна не гучыць, яе замяняе артыстка, якая гаворыць пра Шапена. Так, арыгінальна. Праўда, падалося, што тут не Шапен без фартэпіяна, а спектакль пра Шапена, але без яго. Таму што ён — гэта найперш партыя фартэпіяна, у якой растварана яго чалавечая (і жывая) душа. Тым не менш гэта спроба пагаварыць пра сімвал польскай культуры інакш.

Тую задачу — паказаць свайго Гогалю — ставіў рэжысёр Юрый Бутусаў. У спектаклі «Горад. Жаніцьба. Гогаль» Санкт-Пецярбургскага тэатра імя Ленсавата людзей даволі шмат, яны прастыя, маленькія, але за час спектакля становяцца роднымі. Герой «Жаніцьбы» заклапочаныя

выключна чалавечым жаданнем асабістага шчасця. Але гэта так цудоўна, калі людзі могуць жыць такімі натуральнымі памкненнямі. І пры ўсёй вонкавай прастаце гэта зроблена настолькі тонка, з пачуццём, што лавіш кожнае прамоўленае (і які!) слова, баішыся прамінуць дробныя дэталі (бо ў Гогалю насамрэч усё да дробязяў мае сэнс, таксама як і ў Бутусава). І так патрэбна людзям вера ў тое, што ўсё можа быць у нашым адзіным жыцці, што нават жаніх, які збег з вяселля, і відавочныя могілкі няспраўджаных надзей не перашкодзяць марыць пра шчасце. Бо без мар няма будучыні: яны яе праграмуюць.

Крыху асабістага. Злавіла сябе на думцы, што сёлета глядзела беларускую праграму нават з большай цікавасцю, чым міжнародную. Магчыма таму, што ёсць мара (і яна ўжо працуе на ўзроўні праграмавання) бачыць у тэатры адбітак нашай рэчаіснасці. І справа нават не ў сродках, праз якія яна адлюстравваецца. Дзіўным было адчуванне: форма проста дзеля формы не зацягвае, хоць бываюць канструкцыі і сапраўды арыгінальныя. Сродкі, формы, узроўні эксперыменту і падачы могуць быць розныя. Галоўнае: дзеля чаго? Ёсць у нашым тэатры рэжысёры, якія вызначыліся з адказам на гэтае пытанне. Астатняе — прыкладзецца.

Ларыса ЦІМОШЫК.
tsimoshyk@zviazda.by

Дэбют

Ніна ЛІСОТА — гэта творчы псеўданім карэспандэнта «Звязды» Ніны ШЧАРБАЧЭВІЧ.

Яе першая паэтычная вечарына прайшла ў Літаратурным музеі Янкі Купалы.

— Кожны чалавек у сваім жыцці выконвае некалькі роляў, — разважае Ніна. — І калі некаторыя з іх

мы разумеем і адчуваем як дакладныя — дачка, калега, сяброўка; то многія так і застаюцца неўсвядомленымі. Калі чалавек малюе, ці можна яго назваць мастаком? Калі піша вершы — паэтам? Таму і я сёння толькі спрабую, як новую сукенку, прымерыць да сябе ролю паэткі.

Фота Сяргея Нікановіча.

КАЛІ НАРАДЖАЕЦЦА ПАЭТ?

Паспрабавала высветліць маладая аўтарка Ніна Лісота

Зрэшты, вечарына не стала першай сустрэчай Ніны з публікай. Яе вершы друкаваліся ў беларускай лі-

таратурна-мастацкай перыёдыцы, перакладаліся на польскую і ўкраінскую мовы, а некаторыя тэксты ўжо

паспелі стаць песнямі і гучалі на фестывалях — з лёгкай рукі барда Марыі Гаўрыленкі. Але варта адзначыць, што ўласны творчы вечар — той яшчэ экзамен для паэта. Тут не схавацца ад пільных позіркаў публікі, не схлусіць у інтанацыях, а Ніне трэба было яшчэ і не схібіць пад пільным позіркам Купалы — хай і бронзавага, але паўнапраўнага гаспадара ва ўласным доме.

Ці ўсё атрымалася? Думаю, так. Але Ніна Лістоце зараз трэба вытрымаць яшчэ больш складанага экзамену — зберагчы любоў і прыхільнасць чытачоў, а таксама займець смеласць прадставіць сваю першую кнігу вершаў. Як вядома, тэксты для дэбютнага зборніка Ніны ўжо падрыхтаваны да выдання.

Марына ВЕСЯЛУХА.
vesialuha@zviazda.by